

**СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ
РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД**

Паламарчук Ольга, докторка психологічних наук, професорка, завідувачка кафедри психології та соціальної роботи, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6783-8380>

E-mail: olgapalamarcuk42@gmail.com

Візнюк Інесса, докторка психологічних наук, професорка, професорка кафедри психології та соціальної роботи, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6538-7742>

E-mail: innavisnyuk@gmail.com

Габа Ірина, кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри психології та соціальної роботи, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4606-4504>

E-mail: gabaira@ukr.net

Долинний Сергій, доктор філософії (PhD), старший викладач кафедри психології та соціальної роботи, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3555-5818>

E-mail: dolynnyis@gmail.com

Токар Любов, докторка філософії (PhD), викладачка дошкільних психолого-педагогічних дисциплін, Комунальний заклад вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4817-0909>

E-mail: tokarluba80@gmail.com

У статті розглянуто значення соціального партнерства в сучасній соціальній роботі, зокрема в контексті співпраці між органами місцевого самоврядування, місцевими підприємствами та громадами. Основана на теоретичних засадах соціальної відповідальності та соціального діалогу, стаття досліджує, як ця взаємодія сприяє реалізації стратегій сталого розвитку та самодостатності територіальних громад. Вона підкреслює важливість активної участі громадян у процесах місцевого самоврядування, зокрема через підтримку навчальних програм та центрів розвитку, що сприяють їхній ініціативності та освітній підготовці. Стаття також аналізує існуючі моделі співпраці між державним сектором та громадськими організаціями як ключові елементи у зміцненні демократії та зменшенні відчуження в суспільстві.

Дослідження висвітлює різноманітні моделі соціального партнерства між громадськими організаціями та державною владою, які включають опозиційну позицію, модель доповнення та модель реформування. Визначаються ключові проблеми управління соціально-правовими відносинами в Україні, такі як відсутність меценатства, недостатність правових та економічних умов для діяльності громадських організацій, а також низький рівень залучення громадян до соціальної активності. Аналіз підкреслює важливість ролі громадських організацій у визначенні соціальних проблем і зменшенні соціального напруження через залучення більшої кількості людей до громадської діяльності.

Дослідження зосереджується розкритті впливу війни на громадські організації в Україні та їх сприйняття в суспільстві. Після Революції Гідності співпраця між НУО і урядом значно зміцнилася, що призвело до збільшення впливу громадянського суспільства на політичні процеси. Досліджуються ініціативи таких організацій, як RISE Ukraine, RRR4U та Реанімаційний Пакет Реформ, які спрямовані на відновлення країни та збільшення її стійкості через підтримку громадських ініціатив та залучення до управління реформами.

***Ключові слова:** соціальне партнерство, територіальні громади, органи місцевого самоврядування, громадські організації, децентралізація.*

SOCIAL PARTNERSHIP AS A STRATEGIC TOOL FOR THE DEVELOPMENT OF LOCAL COMMUNITIES

Palamarchuk Olha, Doctor of Psychology, Professor, Head of the Department of Psychology and Social Work, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6783-8380>

E-mail: olgapalamaruk42@gmail.com

Vizniuk Inessa, Doctor of Psychology, Professor, Professor of the Department of Psychology and Social Work, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6538-7742>

E-mail: innavisnyuk@gmail.com

Gaba Iryna, PhD in Psychology, Associate Professor, Department of Psychology and Social Work, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4606-4504>

E-mail: gabaira@ukr.net

Dolynnyi Serhii, Doctor of Philosophy (PhD), Senior Lecturer at the Department of Psychology and Social Work, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3555-5818>

E-mail: dolynnyis@gmail.com

Tokar Liubov, Doctor of Philosophy (PhD), Lecturer in Preschool Psychology and Pedagogy, Municipal Institution of Higher Education "Vinnytsia Humanitarian and Pedagogical College"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4817-0909>

E-mail: tokarluba80@gmail.com

The article considers the importance of social partnership in modern social work, in particular, cooperation between local self-government bodies, local enterprises and citizens. Based on the theoretical

foundations of social responsibility and social dialogue, the article examines how this interaction contributes to the implementation of strategies for sustainable development and self-sufficiency of territorial communities. She emphasizes the importance of active participation of citizens in the processes of local self-government, in particular through the support of educational programs and development centers that contribute to their initiative and educational training. The article also analyzes existing models of cooperation between the public sector and civil society organizations as key elements in strengthening democracy and reducing social exclusion.

The study highlights various models of social partnership between public authorities and civil society organizations, which include the oppositional position, the complementary model and the reforming model. The key problems of the management of socio-legal relations in Ukraine are identified, such as the lack of patronage, insufficient legal and economic conditions for the activities of public organizations, as well as the low level of involvement of citizens in social activity. The analysis emphasizes the importance of the role of public organizations in identifying social problems and reducing social tension through the involvement of more people in public activities.

The research focuses on revealing the impact of the war on public organizations in Ukraine and their perception in society. After the Revolution of Dignity, cooperation between NGOs and the government strengthened significantly, which led to an increase in the influence of civil society on political processes. The initiatives of such organizations as RISE Ukraine, RRR4U and the Reanimation Package of Reforms, which are aimed at restoring the country and increasing its resilience through the support of public initiatives and involvement in the management of reforms, are being studied.

Keywords: *social partnership, territorial communities, local self-government bodies, public organizations, decentralization.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. На сучасному етапі територіального розвитку в Україні наростає потреба у знаходженні ефективних стратегій для досягнення результативного прогресу територіальних громад. Незважаючи на існуючі механізми та інструменти, значна кількість дослідників і практиків вказує на важливість врахування взаємодії між мешканцями, організаціями та місцевою владою для успішного функціонування громад. У цьому контексті, проблематика соціального партнерства набуває особливої актуальності та потребує глибшого аналізу.

Концепція соціального партнерства була вперше формалізована в науковій літературі, політичній практиці та законодавстві кількох європейських країн (Нідерланди, Австрія, Німеччина, Швеція) у 1970-х роках як результат довготривалого пошуку оптимальних методів регулювання соціально-трудомих відносин. Сучасне трактування соціального партнерства полягає у визнанні його як форми управління соціально-правовими відносинами між різними соціальними акторами через розробку та реалізацію спільних соціально-трудомих угод, програм або договорів на визначений період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У законодавстві України, наприклад, соціальне партнерство визначається як система взаємин між працівниками, роботодавцями та виконавчою владою, спрямована на захист соціально-економічних прав та інтересів сторін через переговори, консультації та укладення колективних договорів та угод. Саме тому сучасні науковці (І. Візнюк, О. Василенко, І. Габа, К. Гутуряк, С. Долинний, В. Капустін, О. Майстренко, Н. Махначова, О. Паламарчук, І. Пащенко, О. Ситник, Г. Смоквіна та ін.) зазначають, що соціальне партнерство не лише сприяє вирішенню ключових питань розвитку громад, але й є важливим механізмом для забезпечення сталості та інклюзивності соціально-економічних процесів на місцевому рівні, що варто більш детально розкрити [1–7].

Метою статті є обґрунтування соціального партнерства як стратегічного інструменту в розвитку територіальних громад.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Соціальне партнерство (СП) – це система взаємодії між соціальними партнерами (роботодавцями, працівниками і їхніми представниками, а також державою), спрямована на досягнення згоди і компромісу щодо умов праці, соціальних гарантій, покращення умов життя та інших соціально-економічних питань. Основною метою соціального партнерства є забезпечення стабільності і гармонії в трудових відносинах та сприяння соціальному розвитку [4, 6].

До основних принципів соціального партнерства відносять: законність, повноважність і рівноправність учасників, свобода вибору питань, добровільність і реальність зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей і відповідальність за їх виконання [2, 5].

На територіальному рівні представниками сторін соціального партнерства виступають об'єднання професійних утворень та їх спільнот, організації роботодавців та місцеві органи державної виконавчої влади. Вони об'єднуються в межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць для спільного вирішення соціально-економічних питань, розробки колективних договорів та угод.

Соціальне партнерство в Україні займає важливе місце у врегулюванні соціально-трудових відносин та сприяє створенню сприятливих умов для розвитку місцевих громад, зокрема шляхом забезпечення рівних умов праці та захисту прав та інтересів працівників і роботодавців [3, 4, 6].

Значення соціального партнерства для місцевого розвитку та активізації громад в Україні нині підсилюється завдяки децентралізаційній реформі, що відкриває нові можливості для місцевого самоврядування у вирішенні територіальних питань. Це включає підвищення ролі громадян і їх впливу на прийняття рішень щодо економічних, соціальних і екологічних умов життя у своїх об'єднаних територіальних громадах [2, 4].

Згідно з концепцією Шарова Ю., якість управління розвитком територій залежить від здатності місцевих влад підпорядковувати свою діяльність інтересам громади, постійно підвищувати управлінську практику та розвивати партнерські відносини в трикутнику «місцева влада – місцеве підприємництво – територіальна громада». Окрім цього, соціальна відповідальність територіальних громад проявляється в увазі та підтримці всіх членів громади, в дотриманні соціальної етики у відносинах з владою та бізнесом, а також у активній участі громадян у захисті інтересів свого регіону [1, 5].

Міське підприємництво також відчуває, що його успішність прямо залежить від соціально-економічного розвитку громад, де він діє.

Таким чином, співпраця між органами місцевого самоврядування, місцевими підприємствами та громадянами на основі соціальної відповідальності і соціального діалогу сприяє взаємодії та відкриває нові перспективи для реалізації стратегій сталого розвитку та успішної самодостатності територіальних громад. Тому важливо продовжувати активно розвивати, навчати та залучати громадян для спільної побудови майбутнього кожної громади.

Децентралізація в Україні створює можливості для реалізації потенціалу окремих регіонів та їх сталого розвитку. Співпраця місцевого самоврядування із державними та громадськими організаціями (ГО) важлива для ефективного використання коштів, особливо на соціальні потреби. Процес зміцнення демократичної держави щодо розвитку місцевого самоврядування безпосередньо пов'язані з розвитком громадянського

суспільства Тісніше взаємодія між державою та громадським сектором сприяє кращому взаєморозумінню влади і суспільства, зменшує ймовірність відчуження [1, 4, 6].

Місцева влада, завдяки більшому довірі до неї з боку населення, може бути ефективнішою в управлінні. Однак багато громадян ще не беруть активної участі у процесах самоврядування.

Для збалансованої системи влади і суспільства необхідно залучати громадян до місцевого самоврядування. Важливо надати підтримку громадським об'єднанням, особливо університетам та інститутам щодо розвитку місцевого самоврядування у створенні саме сучасних центрів допомоги, які мають сприяти активнішій участі громадян у житті регіону, розвивати їхні ініціативи та резерви.

Стратегічною метою таких центрів є узгодженість інтересів громадських об'єднань в адаптації до суспільних норм економічного життя громади, а також розширення освітніх й надання відповідних консультативних послуг у вищих навчальних закладах. Це можуть бути такі навчальні програми, як «Основи розвитку місцевого підприємництва», «Організаційний розвиток громадських об'єднань» та ін.

Ініціатива щодо Навчальної програми з питань соціального партнерства, діяльності державного сектора і громадських організацій, зокрема для працівників управлінь (відділів) внутрішньої політики усіх органів виконавчої влади, спрямована на покращення партнерства з громадськими організаціями. Сучасні моделі такої співпраці становлять компетентніний фундамент у розвитку громадянського суспільства [3, 5, 7].

В громадах такого ґатунку важливо застосувати серію вебінарів, дискусій та конференцій, на яких будуть розглянуті наступні питання [1, 5]:

- розвиток, взаємодія та обмін інформацією між громадськими організаціями України та зарубіжними громадськими організаціями, міжнародними громадськими організаціями;
- залучення українських громадських організацій до роботи міжнародних організацій;
- програмування співпраці міжнародних донорських інституцій із громадськими організаціями та об'єднаннями України;
- сприяння створенню сприятливого середовища для співпраці з урядом та підтримки «третього сектора» в Україні, особливо в регіонах, де громадські організації ще тільки формуються та не мають досвіду співпраці з владними структурами;
- підвищення професійного рівня керівництва неурядових організацій (НУО);
- проведення семінарів-навчань для обміну досвідом активом громадських організацій та об'єднань;
- надання допомоги та підтримки у підготовці та оформленні проектів-заявок до міжнародних організацій та донорських фондів.

Світовий досвід підтверджує, що соціальне партнерство державної влади з громадськими об'єднаннями можуть займати деякі позиції, котрі можна класифікувати за такими основними моделями: моделлю реформування та доповнення діяльності держави, опозиційною моделлю.

Інституціональною основою сучасного громадянського суспільства є об'єднання (територіальні громади), які різняться за сферами діяльності, статутами й методами і т.п., проте всі вони є частиною механізму, який забезпечує доступ громадян до структур державної влади.

Характеристика інформаційних джерел показує, що нині в Україні існують наступні проблеми щодо управління соціально-правовими відносинами [2, 4, 5]:

- відсутність партнерського меценатства;
- економічні чинники та безпосередні правові норми в діяльності громадських організацій;
- відсутність механізмів самоконтролю «третього сектора»;
- недостатнє зумовленість партнерства зі сторони держави;
- низький рівень долучення громадян у діяльність організованої суспільної взаємодії;
- недосконалість механізмів впровадження законів;
- обмежена інформація про внутрішнє забезпечення громадських організацій;
- недостатній професіоналізм в управлінні організацій;
- висока амбітність багатьох керівників громадських організацій; низький рівень внутрішньої демократії в самих НУО.

Громадські організації є важливим джерелом інформації про актуальні соціальні проблеми, котрі можуть правильно визначати проблеми та головні пріоритети у реалізації соціальної роботи, що дозволяє запобігти недоцільним чи неефективним діям. Відповідно, що чим більше людей задіяно в роботі громадського сектору, тим меншим є соціальне напруження в громаді. Такі люди відчувають, що їхня праця є значимою для суспільства, й тому керуються саме партнерством у діяльності.

Аналіз літературних джерел показує сформованість громадянського суспільства в Україні відповідно до таких умов соціального партнерства [4, 6]:

1. В Україні становлення громадянського суспільства зумовлене нині актуальним для всіх країн розвитком демократії, але сучасність зумовлює необхідність пошуку нових, більш складних критеріїв інтервенції соціальних процесів, що можуть бути антагоністичними в партнерстві (напр., ліберальний чи соціальний устрій). Виникає потреба в оновленні соціальної системи, що відома як «суспільство масового споживання та масової культури».

2. Суспільна громадськість в Україні нині формується разом із побудовою національної опірності та державності, яка передбачає усталеність державних принципів в організації суспільного життя, створення органів правління та влади, які не існували під час колишнього радянського союзу.

3. Радикальні зміни в оновленні соціального розвитку зумовлені перехідним періодом протистояння різновекторних суспільних тенденцій розвитку країни. Один із напрямків базується на укорінених стереотипах соціально-політичного устрою, які існували протягом значного історичного періоду, тоді як інший орієнтується на пріоритети загальноновизнаних норм і стандартів правового суспільства, котрі переважно менш адаптовані до прерогатив українського суспільства.

4. В «суспільній піраміді» України нині ще домінують пасивність та патерналізм суспільства, що саме й є однією з головних причин бідності деяких прошарків населення. Також відсутній дієздатний середній клас, котрий власне й зумовлює стабільність у громаді та державі.

Нині війна суттєво вплинула на діяльність громадських організацій і їх сприйняття у суспільстві. Зараз українці якнайбільше орієнтовані на довіру саме урядовим структурам. Після Революції Гідності партнерство між урядом і НУО значно зростала, що характеризує вплив громадянського суспільства на соціальну політику. Напр., неурядові організації та уряд із численних країн світу спільно розробляють ініціативи «Відкритий Уряд», які спрямовано на розвиток відкритості, прозорості та участі громадян у процесах ухвалення рішень [2, 5, 7].

НУО, які працюють у сфері відновлення, використовують такі способи [1, 7]:

- організація суспільних заходів;
- пошук та розповсюдження інформації;
- проведення різноманітних досліджень;
- впровадження тренінгових програм і проєктів тощо.

Однією з основних проблем для цих організацій є фінансування, яке в умовах повномасштабного вторгнення дещо обмежене: донори змінили виділення коштів відповідно до нових пріоритетів і потреб українського суспільства, що знизило рівень їх підтримки ГО. Додатковою складністю є дефіцит працівників, котрі з початку війни покинули Україну (близько 8 млн людей) [5, 7].

Варто відзначити ініціативи громадських організацій в євроінтеграції міжнародної підтримки, збору коштів для покращення здоров'я ветеранів та для відновлення України, партнерства з регіональними та місцевими громадами, а також стратегічного планування процесів відновлення. Найпопулярнішими серед них є [4, 6]:

1. *RISE Ukraine* – група громадських організацій, які спільно працюють над зробленням процесу відновлення більш прозорим та підзвітним. Окрім розробки цифрових рішень, вони сприяють участі громадян у плануванні відновлення країни. В коаліцію *RISE Ukraine* об'єднано понад 50 ГО, серед ключових досягнень чого є створення певної електронної системи програмування та управління щодо відновлення *DREAM*, котра значно спрощує процеси і забезпечує більшу прозорість.

2. *RRR4U (Resilience, Reconstruction, and Relief for Ukraine)* – це коаліція чотирьох українських аналітичних центрів, які працюють над економічним відновленням. Члени цього консорціуму акцентують на успішному зборі коштів для України та на створенні *Ukraine Recovery Cookbook*, який пропонує принципи ефективного відновлення країни.

3. *Громадське об'єднання Реанімаційний Пакет Реформ* – коаліція організацій та експертів, створена після Революції Гідності для формування єдиної позиції щодо реформ. Учасники розробили експертні рекомендації для Плану відновлення України, обговорені на Конференції з відновлення України, і ефективно адвокатували інтереси громадянського суспільства.

Громадські організації в Україні активно працюють над ініціативами, спрямованими на інтеграцію ветеранів, особливо тих, хто повернувся з військової служби в зоні конфлікту на сході країни. Ці ініціативи включають психологічну та соціальну підтримку, професійну реабілітацію та програми соціально-економічної інтеграції. Щодо міжнародної підтримки європейської інтеграції, громадські організації активно співпрацюють з міжнародними партнерами та організаціями для підтримки реформ, спрямованих на партнерство України відповідно до європейських стандартів в різних формах взаємодії, включаючи права людини, демократію та ринкові реформи. Щодо збору коштів для відновлення України, громадські організації організовують різноманітні ініціативи та проєкти для залучення фінансової підтримки від донорів, включаючи як іноземних, так і внутрішніх. Ці кошти використовуються для відновлення інфраструктури, підтримки людей, які постраждали внаслідок конфлікту, та інших регіональних та місцевих ініціатив.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Таким чином, соціальне партнерство в соціальній роботі в сучасному контексті базується на взаємодії між різними групами та організаціями для досягнення спільних соціальних цілей. Засноване на теоретичних концепціях, таких як теорія систем, екологічна система й теорія соціальних мереж, соціальне партнерство акцентує на важливості співпраці та взаємодії між всіма учасниками процесу. Практичні виклики включають управління ресурсами, координацію дій, розвиток спільних стратегій та моніторинг результатів

спільної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Social Work Treatment: Interlocking Theoretical Approaches. Turner F.J., ed. 6 th ed. Oxford: *Oxford University Press*, 2017. 648 p.
2. Візнюк І, Паламарчук, О., Міщук І. Психологічні фактори успішної адаптації ветеранів війни до професійного становлення. *Наукові інновації та передові технології*, 2024. 4 (32). С. 3–9
3. Візнюк І. М. Міжнародні соціальні інституції та програми»: методичні рекомендації для викладачів, магістрів СВО, студентів, соціальних працівників і соціальних педагогів. Вінниця : Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 2020. 28 с.
4. Візнюк І.М., Долинний С.С., Волохата К.М., Ромащук О.І. Міжнародні проекти благодійництва та співпраці щодо організації забезпечення програм посттравматичного зростання волонтерів. *Наука і техніка сьогодні*, 2024. № 1(29). С. 391–399. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-1\(29\)-391-399](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-1(29)-391-399)
5. Капустін В. В. Зарубіжний досвід механізмів реалізації соціального партнерства. *Інвестиції: практика та досвід*, 2021. № 16. С. 118-123. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.16.118>.
6. Майстренко О. В. Напрями соціального партнерства: міжнародний досвід. *Економіка та суспільство*, 2021. № 27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-15>
7. Махначова Н. М. Роль соціального партнерства в громаді в умовах децентралізації. *Ефективна економіка*, 2018. №6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6404>.

REFERENCES

1. Social Work Treatment: Interlocking Theoretical Approaches. (2017). Turner, F.J., ed. 6 th ed. Oxford: *Oxford University Press*, 648 [in Ukraine]
2. Vizniuk, I, Palamarchuk, O., Mishchuk, I. (2024). Psykholohichni faktory uspishnoi adaptatsii veteraniv viiny do profesiinoho stanovlennia. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii*, 4 (32), 3–9 [in Ukraine]
3. Vizniuk, I. M. (2020). Mizhnarodni sotsialni instytutsii ta prohramy: metodychni rekomendatsii dlia vykladachiv, mahistriv SVO, studentiv, sotsialnykh pratsivnykiv i sotsialnykh pedahohiv. Vinnytsia. : Vinnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Mykhaila Kotsiubynskoho, 28 [in Ukraine]
4. Vizniuk, I.M., Dolyynnyi, S.S., Volokhata, K.M., Romashchuk, O.I. (2024). Mizhnarodni proieky blahodiinytstva ta spivpratsi shchodo orhanizatsii zabezpechennia proqram posttravmatychnoho zrostannia volonteriv. *Nauka i tekhnika sohodni*, 1(29), 391–399. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-1\(29\)-391-399](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-1(29)-391-399) [in Ukraine]
5. Kapustin, V. V. (2021). Zarubizhnyi dosvid mekhanizmv realizatsii sotsialnoho partnerstva. *Investysii: praktyka ta dosvid*, 16, 118–123. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.16.118> [in Ukraine]
6. Maistrenko, O. V. (2021). Napriamy sotsialnoho partnerstva: mizhnarodnyi dosvid. *Ekonomika ta suspilstvo*, 27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-15> [in Ukraine]
7. Makhnachova, N. M. (2018). Rol sotsialnoho partnerstva v hromadi v umovakh detsentralizatsii. *Efektivna ekonomika*, 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6404>